

Bernáthegyi a nyugat-alpesi szent

Kutya.hu – 2005.01.10

Hevenyészett felmérést végeztem ismerőseim körében, amely meglepő eredménnyel zárult. Annak ellenére, hogy a szentbernáthegyi hazánkban sosem vált igazi divatkutyává, szinte kivétel nélkül mindenki ismerte, sőt sokan mentőkutyaként aposztrofálták.

Hogy minek köszönhető mindez? Talán az ember nagy és erős állatok iránt érzett ősi, ösztönös vonzalma elevenedik fel bennünk, ha rá pillantunk, vagy megjelenésének "jóságos mesehős" mivolta bűvöl el mindenkit, hisz hatalmas, erős kutya, ám mégis az emberek jóindulatú segítője. Így, vagy úgy, de vitathatatlan, hogy a bernáthegyi igazi jelenség a kutyák között. Ebben nyilván leginkább extrém méreteket nem nélkülöző mérete játszik közre, holott nem szabad megfeledkezni arról, hogy a bernáthegyi megszületését az egyik legnemesebb elv ihlette, amellyel rajta kívül csak az újfunlandi büszkélkedhet. Ez pedig a bajba jutott emberek életért való küzdelem. A sors furcsa fintora, hogy e nemes állat, melynek sok ezer ember köszönhette életben maradását, most az ember segítségére szorul, hogy ne tűnjön el a "divatjamúlt fajták süllyesztőjében".

De ne rohanjunk ennyire előre. Kezdjük a Szent Bernát hágónál, ahonnan a Szent Bernáthegyi legenda elindult. A hágó 2472 méter magasan fekvő, az év kilenc hónapjában hó és jégfödte hegyi útvonal, amely átkelőként szolgált az Alpokban Olaszország és Svájc között. Az útvonalat már a rómaiak is használták, akik legmagasabb pontján Jupiter tiszteletére szentélyt építettek. A hágó az V. századtól kezdve elvesztette jelentőségét, az utak lepusztultak, a szentély rommá lett és csak a középkor elején került ismét előtérbe. A Jupiter szentély romjain alapította kolostorát 1050 körül Mentoni Szent Bernát, aki életét a vándorok megsegítésének szentelte. A menedék, amely Európa legrégebbi és legmagasabban fekvő emberi települése, szállást és ételmezt nyújtott az elgyötört utazóknak. Szerzetesei és segítői naponta ereszkedtek le és tértek vissza a hágón, utasokat kalauzolván.

Az első kutyák vélhetően 1660-1670 környékén érkeztek a menedékházba, feladatuk korántsem a kísérés vagy mentés volt, csupán a kolostor fosztogatók elleni védelme volt. A szerzetesek kutyáikat a völgybeli parasztkutyáiból válogatták össze. Ezen területeken fejlett szarvasmarha tenyésztés folyt és a legelterjedtebbek a nagytestű, tömött szőrű, barnásvörös-fehér foltos pásztorkutyák voltak, ezért a barátok értelemszerűen belőlük verbuválták kutyáikat. Az első írásos emlék (1703) még csak a jelentős számú vendégsereg ellátásához szükséges "nagyüzemi étkeztetésben" betöltött fontos szerepükről tesz említést, miszerint a konyhamester által készített hatalmas mókuskereket hajtva, forgatták a nyársakat.

Dokumentumok tanúsága szerint 1750-től a kutyák már kísérőként dolgoztak a szerzetesek mellett. Felismerhették ugyanis, hogy az erőteljes állatok komoly segítséget jelentenek a viszontagságos hegyi utakon. Kiváló tájékozódó képességük révén elsősorban megbízható kalauzként szolgáltak, különösen viharos éjszakákon, valamint széles mellkasukkal törték a magas havat, megkönnyítve az emberek haladását. Emellett stramm fizikumuk révén teherhordóként is tevékenykedtek és a hátukra erősített nyeregben tejet, vaját cipelték a kolostorba.

Később még Napóleon is hasznát vette a kutyáknak, mivel ez idő tájt már olyan magas szinten dolgoztak, hogy seregének 250 000 katonája, mely többször is megtette a kíméletlen utat, veszteség nélkül jutott át a hágón a Szent Bernáthegyi kíséretében.

A szerzetesek kutyáikkal, a "hivatalos kíséret" mellett természetesen spontán mentőakciókat is elláttak. A kolostor évkönyveibe 200 év alatt közel 2000 mentést jegyeztek fel. Ezek között szerepel Barry (Barry I. Vom Groszem St. Bernhard), minden idők leghíresebb Szent Bernáthegyi kutyája, aki 12 év alatt egymaga majd 40 ember életét mentette meg a fagyhaláltól. Hőstetteiről és haláról hihetetlen történetek keringtek. Ezek nagyszerűen példázzák, hogy már a korabeli emberek is fogékonyak voltak a bulvár hírekre - amelyek akkortájt legenda formájában szálltak szájról-szájra. Ilyen történet volt például az, mely szerint Barry a hátán cipelt be, egy eszméletlen és átfagyott kisfiút a menedékházba. Ha félre is tesszük azt a magától értetődő felvetést, hogy vajon mit keres egy kisfiú egyedül egy zord hegyi úton az Alpokban, adódik a kérdés: miképp lenne képes egy kutya a hátára gördíteni és elcipelni egy ájult embert? Nos nyilván sehogy. Vagy említhetnénk azt a mendemondát, mely Barry halálát övezte. Egyes híresztelések szerint mentés közben szakadékba zuhant, bár méltó utódjaként emlegetett Barry II. valóban így lelte halálát 1905. 05. 20-án. Míg mások tudni vélték, hogy akkor kapott halálos lövést, mikor egy bajba jutott embert ásott ki a hó alól. A megrémült áldozat azért lőtt rá, mert azt hitte, valami vadállat akarja megkoronázni vacsoráját vele. Az igazság azonban jóval prózaibb. A szerzetesek - miután Barry 12 évig jóban-rosszban hű társként szolgált - érdemei elismeréseként nyugdíjazták az idős ebet. Bernbe szállították, ahol boldogan és szeretett gondoskodás közepette éldegélt, majd két év múlva, végelgyengülésben szenderedett örök álmora. Porhüvelyét 1815-ben kitömték és ma a Berni Természettudományi Múzeumban látható, mint az életmentő kutyák jelképe. A róla elnevezett emlékmű pedig a Párizs melletti Asnières-ben őrzi a kutyatemető békéjét.

De kanyarodjunk vissza a Szent Bernát hágó kutyáihoz! Noha a Szent Bernáthegyi bölcsője valóban a Szent Bernát menedékházban ringott, a fajta végleges, ma ismert formája mégsem ott alakult ki. A kolostor kutyái a fokozott igénybevétel és a szélsőséges körülmények miatt meglehetősen rövid életűek voltak. Gyakorta reumában szenvedtek és nem igazán éltek 6-8 évnél tovább. Mivel a falka többször kipusztult, a papok rendszeresen kénytelenek voltak pótolni az állományt a már említett völgybeli pásztorkutyákból, amelyek leginkább színükben voltak hasonlóak, ezért aztán a menedékház állományát

ábrázoló képeslapokon, grafikákon, fotókon meglehetősen heterogén képet mutattak, sokszor még a színük sem volt egységes. Általában atletikus felépítésű, leginkább a nagy svájci pásztorkutyához hasonlító, legfeljebb 50 kilós, tehát a mai bernáthegyinél jóval könnyebb felépítésű és rövid szőrű kutyák voltak. (Mindez egyébként szemléletesen megfigyelhető a már említett Barryn is, akiből a legjobb indulattal is nehéz párhuzamot vonni a mai, modern Szent Bernáthegyi típussal.) Ide kívánczok egy, a Szent Bernáthegyikkel kapcsolatos meglehetősen markáns félreértés. A mentést végző ebek soha nem viseltek rumoshordót a nyakukban. A nyakra akasztott rumoshordók csak jóval később, pusztán csak az odalátogató turisták romantikus képzeletvilágának kielégítését szolgálták.

Térjünk vissza a kolostor mentőkutyáira: azok minden tulajdonsága voltaképpen a hatékony munkát szolgálta. A túl nagy test lassította és hátráltatta volna előrehaladásukat, és az ilyen körülmények között az életbenmaradás, vagy a mentés kudarcát jelentette volna. A rövid, tömört szőr szintén előnyükre vált, hiszen melegen tartotta testüket, ugyanakkor nem tapadt rá a hó. Korábban volt már arról szó, hogy a kolostor állománya meglehetősen rapszódikusan változott. A XIX. században például egy járvány szinte nullázta a falkát, és frissítésére újfajlandit használtak fel. Ezt követően egyszer-egyszer hosszú szőrű egyedek is napvilágot láttak, ám hamar kiderült, hogy szőrzetük miatt nem válnak be a havas körülmények között, ezért azokat a völgyek

lakóinak ajándékozták. A mélyebben fekvő területeken azonban, ahol nem a munkavégzés volt az elsődleges szempont, idővel az impozánsabb, hosszú szőrű típus vált népszerűvé, sőt a rövidszőrűeket valósággal lenézték. A látványosabb megjelenésű kutyák a mentőkutyákat övező mítoszokkal kiegészülve megtették hatásukat, hirtelen mindenki Szent Bernátheget akart. Ironikus, bár cseppet sem vigasztaló tény, hogy az ostoba divathajhász szemlélet nemcsak napjaink jellemző betegsége. Szomorú példa erre Heinrich Schumacher (1831-1903) kudarca, aki lényegében a tiszta, fajtaazonos Szent Bernáthegeti tenyésztés letéteményesének tekinthető. Schumacher az egyre erősödő divatirányzat ellenére célul tűzte ki az ún. "Barry-típusú", tehát könnyedebb felépítésű, valamint megfelelő munkakészségű Szent Bernáthegeti egységes kialakítását és megőrzését, amely legközelebb állt a hágón mentőmunkát teljesítő kutyákhoz. Nemes elképzelését a kor szelleme azonban könnyörtelenül elsöpörte és látva, hogy erőfeszítései ellenére a hatalmas fejű, nehézkes ebek rohamosan terjedtek, 1880-ban keserűen be is fejezte a tenyésztést.

Mindeközben a gigantomán örület nem csökkent, sőt inkább fokozódott és szinte csak egyetlen elv érvényesült: minél nagyobb, annál jobb. A jó módú német és angol tenyésztők hosszú szőrű egyedeket vásároltak, majd landseert, leonbergit és pireneusi hegyikutyát felhasználva folytatták saját elképzelésük megvalósítását, melynek végeredményét egy dús bundájú, hatalmas fejű, roppant méretű kutyában látták. Olyannyira elszakadtak az eredeti típustól, hogy saját standardot is alkottak és Szent Bernáthegeti helyett Alpenhund, azaz Alpesi maszti néven emlegették. Svájcban a jóérzésű és elkötelezett tenyésztők kritikusan figyelték ezt a megkérdőjelezhető "haladási irányt", s bár 1887-ben sikerült elfogadtatniuk a svájci standardot, mégis egészen a közelmúltig megengedték a nehéz kutyák létjogosultságát, megnehezítve ezzel a "régitípust" preferáló tenyésztők munkáját. Ennek köszönhető az a faramuci helyzet, hogy alapvetően 4 típus létezik. A már említett szélsőségeket leginkább magán viselő európai vonalat - amely a németek nevéhez fűződik -, magas, keskeny, hatalmas fejű, nehézkes kutyák képviselik. Az angol típust laza szerkezetű, bőrső, sötét színű kutyák jellemzik; az anyaország leginkább a könnyebb felépítésű, kevésbé látványos, ám az ősi formához leginkább hasonlító, hosszabb orrú és szemproblémáktól mentes típust tekinti kívánatosnak. Az amerikai irányvonal - amely leginkább a svájci szemlélethez közelít -, bár egy kicsit burkoltabb fejű, erős csontozatú, és változatlanul az egészséges ebeket részesíti előnyben.

Nos, sajnos a Szent Bernáthegeti esetében meglehetősen korán kezdődött és egészen az utóbbi évekig tartott, az a pusztán extrém megjelenést favorizáló bolond kényszer, amelynek hatására ez a nemes fajta az emberi ostobaság és lelketlen pénzhajhász igazi áldozatává vált. Erről beszédesen árulkodnak a Szent Bernáthegeti örökletes problémái, amelyek elsősorban az egyedek életminőségét keserítik meg. Ezek között említhetjük a szemhéj defektusokat, a megrövidült arciori részből eredő légzési

problémákat és túlzott nyáladzást, a diszpláziát, a szűk és meredek hátsóvégtag szögeléseket, továbbá a franciás elülső végtagállást, amelyek megakadályozzák a normális és egészséges mozgást. Persze mindezek mellett mentális sérülések is felfedezhetők voltak. Hazánkban például főleg 10-15 éve gyakran előfordult a túlzott agresszivitás, amely ugyancsak kizárólag a külsőt szem előtt tartó beltenyésztés káros velejárója. Mindez súlyos megcsúfolása e nagymúltú, bajba jutottak megsegítésére született fajtának.

Persze manapság a megváltozott körülmények túlhaladtak rajta és munkáját a modern mentési technikához leginkább igazodó, kisebb méretű, könnyebben szállítható, gyorsabb fajták vették át. Ez voltaképpen érthető is, hisz a mai hegyimentők kutyákkal sílécen, motoros szánon, felvonón, vagy helikopteren érkeznek a helyszínre. Belátható, hogy a Szent Bernáthegeti - még ha ősi formájában maradt is volna fenn - erre nagyon nehézkesen lenne használható, bár született adottságai alkalmassá tehetné volna rá, ugyanis a kolostor könyvei nemcsak mint kísérőként, hanem mint kereső-mentőkutyaként említik, az ehhez szükséges kiképzésről azonban nem tesznek említést. Mindezt arra enged következtetni, hogy bár a kutyákkal foglalkozó emberek nyilván valamilyen szinten gyakorlatoztak is velük, a munkára szánt Szent Bernáthegeti kiválogatásánál és szaporításánál fontos szempont az örökletesen meglévő emberkereső hajlam volt. Érdekes, hogy a küllemet előtérbe

helyező szemlélet és a munkából való kiszorulás ellenére a fajta egynemely egyedében - gazdáik elmondása alapján - nyomokban még felfedezhető a határozott "mentőosztón" jelei.

Noha a Szent Bernáthe gyi sosem tartozott a legnépszerűbb fajták közé, egyedi megjelenésének, nyugodt, barátságos és kiegyensúlyozott jellemének hála végül megtalálta helyét a kedvtelésből tartott fajták között. Tartása - bár nem kompromisszummentes - korántsem oly körülményes, mint azt sokan gondolnák. A Szent Bernáthe gyinek elsősorban tágas térre, lehetőleg nagy kertre van szüksége. Noha alkalmazkodóképessége lehetővé teszi a kisebb lakásban való tartását is, mind a kutya, mind saját komfortérzetünk szempontjából megfelelőbb számára egy nagyobb otthon, ahol kellő terület áll rendelkezésére, ugyanis tévhit, hogy a Szent Bernáthe gyi lusta eb lenne. Az anatómiailag elnyomított egyedekre - amelyeknek még a felállás is nehézséget okoz - valóban igaz ez a megállapítás, azonban az egészséges és erőteljes testfelépítésű Szent Bernáthe gyi igenis igényli a mozgást, a sétát. Méreteiből adódóan előnyös, ha szállításához megfelelő méretű autóval is rendelkezünk, hisz a manapság tapasztalható kutyaellenes hangulatban, amikor egy 8 hetes vizslát is leszállítanak egy járműről, amiért nincs rajta szájkosár, nem biztos, hogy osztatlan sikert aratunk borjúméretű kutyánkkal a buszon...

Bár gyökerei a csontfagyasztóan hideg alpesi lejtőkig nyúlnak, de a közel 200 évre visszatekintő tenyésztése során alkalmazkodott a melegebb klímához. Így semmivel sem viseli rosszab b a hőséget, mint a többi nagytestű kutyafajta, ám az vitathatatlan tény, hogy némileg megrövidült állkapcsa miatt jelentős nyálmennyiséget öntöz környezetére lihegés közben.

Meglepő módon táplálása közel sem olyan problémás, mint ahogy az a köztudatban elterjedt, mivel a Szent Bernáthe gyi kiválóan hasznosítja az elfogyasztott ételt, ezáltal a kifejlett állat méreteihez képest messze nem eszik annyit, mint azt sokan gondolnák. Kellőképp tartalmas és értékes eleségből kicsivel fogyaszt többet, mint fele akkora társai. Mindehhez persze hozzá kell tenni, hogy növendék időszakban etetése - mint minden nagytestű fajta esetén - különösen gondos odafigyelést igényel. Körülbelül 1,5 éves koráig lehetőleg fajtájának, korának megfelelő minőségű és mennyiségű gyári táppal, mérsékelt fehérjebevitellel etessük, inkább kerüljük a "házilagos ételkötvasztást". Nagyon ügyelnünk kell arra is, hogy etetés után legalább 1-2 óra szigorú pihenőt szabjunk Szent Bernáthe gyinknek, ugyanis fokozott hajlama van bélcsavarodásra, és az gyors állatorvosi beavatkozás nélkül, kinkeserves halált okoz a kutyának.

Az egészséges fizikumú Szent Bernáthe gyi vidám, élénk és mozgékony, az alkatához, jelleméhez igazodó feladatokra fogékonyan reagál, szívesen és gyorsan tanul. Persze a kutyaiskolában inkább impozáns megjelenésével, mintsem precíz munkájával vonzza majd a tekinteteket, de nincs ezzel semmi baj. Bőven elegendő, ha a "hegyimedvénk" megtanul engedelmesen viselkedni. Erre azért is nagy szükség van, mert a Szent Bernáthe gyi méreteiből adódó erő már valóban nem játék. Ha elmulasztjuk kutyánk fiatalkori szocializációját, illetve alapnevelését, az később igencsak komoly problémák forrásává válhat. No nem azért, mert a Szent Bernáthe gyi nehezen kezelhető, vagy vérmes természetű kutya lenne, hanem mert egy megtermett, 60-80 kilós eb olyan elképesztő fizikai erővel bír, hogy ember legyen a talpán, aki képes kordában tartani játékosan meglóduló energiáit.

A Szent Bernáthe gyi megjelenése ellenére korántsem bamba mamlasz, vagy ártalmatlan behemót, akivel szemben mindenki mindent megengedhet magának. Voltaképp falkában teljesen normális kutyaként viselkedik. Ha nem provokálják, békésen elszöszmötöl, de ha egy kellőképpen kecec kutya kizökkenti béketúrásából - tekintettel súlyára és méreteire - bizony kellő nyomatékkal képes rendezni a félreértéseket.

Természetéből fakadóan nem házőrző típus, s noha egyes egyedei rendelkeznek eme képességekkel, alapvetően nem bizalmatlan, agresszív típus, sokkal inkább nyitott és barátságos jellemű. előszeretettel aposztrofálják gyermekek mellé való "dada-kutyának" is, valójában erre a szerepre (ha létezik egyáltalán ilyen) csak fokozott figyelem mellett alkalmas. Hiába viseltetik barátságosan és türelmesen az emberrel és gyermekekkel e "jóságos hegyomlás", egy rosszul időzített megindulás, vagy elhamarkodott forduló és kész a baj: a kutya önhibáján kívül, emberpalánták repülnek a szélrózsa minden irányába...

Mindezek ismeretében úgy vélem, hogy a Szent Bernáthegyi csak olyan felelősségteljes ember számára alkalmas kutya, aki tisztában van a fajta tartásának nehézségeivel és ennek tudatában képes felvállalni azt, de mindenekelőtt tiszteli a bernáthegyi múltját, és tenni akar a jövőjéért, odaadó elkötelezettje, sőt elvakult szerelmese a fajtának, egyszóval nem csupán egy kutyát, hanem egy Szent Bernáthegyit szeretne társául.